

Трудове право

УДК 349.2:657.6.012.16

Дегтярьова Ольга Миколаївна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри транспортного права та логістики
Національний транспортний університет*

Дегтярева Ольга Николаевна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры транспортного права и логистики
Национальный транспортный университет*

Degtyarova Olga

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Transport Law and logistics
National Transport University*

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
СТОСОВНО НАРАХУВАННЯ ТА ВИПЛАТИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ
НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПРОВЕДЕНИЯ ЭКСПЕРТНЫХ
ИССЛЕДОВАНИЙ ПО НАЧИСЛЕНИЮ И ВЫПЛАТЕ
ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ
SOME ASPECTS OF CONDUCTING EXPERT RESEARCH ON
SALARY ACCOUNTING AND PAYMENT OF WAGES**

Анотація. Вступ. Суб`єкти господарювання для здійснення своєї діяльності вступають в соціально-трудові відносини, укладаючи трудові договори з працівниками. Сьогодні в соціально-трудовах відносинах перебуває 90 % економічно активного населення [1, с. 9]. За свою працю людина одержує винагороду, облік та документальне оформлення якої покладено на роботодавця. Облік витрат на оплату працю є однією із

найскладніших та трудомісткіших ділянок бухгалтерського обліку через нестабільність трудового та податкового законодавства, а також умов ведення бізнесу. Похибки в нарахуванні заробітної плати автоматично призводять до ряду помилок і порушень в обліку відрахувань із заробітної плати (насамперед податку з доходів фізичних осіб як бюджетоформуючого платежу місцевого бюджету) та податку на прибуток, оскільки заробітна плата є однією із складових собівартості продукції (робіт, послуг). Це руйнівним чином впливає як на розвиток національної економіки, так і на доходи самого працівника.

Крім того, спостерігається тенденція до зростання кількості суб'єктів господарювання, котрі затримують, або виплачують не в повному обсязі, заробітну плату своїм робітникам, пояснюючі це відсутністю грошових коштів на банківських рахунках. За подібними фактами збільшується кількість відкритих кримінальних справ та кількість призначених судових економічних експертиз щодо правильності нарахування та своєчасності виплати заробітної плати.

Мета. *Метою дослідження є узагальнення законодавчої бази з питань законності та обґрунтування нарахування і виплати заробітної плати працівникам, документального підтвердження порушень чинного законодавства в цій сфері, а також формування рекомендацій, спрямованих на розширення можливостей проведення експертних досліджень з нарахування та виплати заробітної плати.*

Матеріали і методи. *Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення щодо нарахування та виплати заробітної плати; 2) робітників та науковців та практиків-судових експертів стосовно організації праці, нарахуванню та виплати заробітної плати працівникам підприємства.*

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: теоретичного узагальнення та групування (для

характеристики складових облікового процесу щодо нарахування та виплати заробітної плати, для групування фактографічної інформації стосовно первинних документів, облікових реєстрів, звітних документів); метод порівняння (для виявлення причинно-наслідкових зв'язків між недорахованою заробітною платою та збитками, а також нецільовим витрачанням коштів при наявності заборгованості по оплаті праці), логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Результати. У науковій статті узагальнено законодавчі акти України та нормативні акти локального рівня, що регламентують процес нарахування та виплати заробітної плати працівникам. Визначено перелік документів, які потрібно надати експерту для здійснення всебічного та повного дослідження правильності нарахування та виплати заробітної плати. Звернено увагу на відмінність залучення до праці громадян за трудовим та цивільно-правовим договорами. Сформовано методичну основу для проведення обґрунтованої економічної експертизи щодо нарахування та виплати заробітної плати.

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на питаннях обґрунтованості нарахування доплати за суміщення та сумісництво (професій) посад працівникам, документального підтвердження незаконного нарахування доплат за суміщення або сумісництво (професій) посад, які завдали збитків (безповоротні втрати активів) підприємству державного сектору економіки.

Ключові слова: заробітна плата, економічна експертиза, витрати на винагороду працівникам, витрати на оплату праці.

Аннотація. **Введение.** Субъекты хозяйствования для осуществления своей деятельности вступают в социально трудовые отношения, заключая трудовые договоры с работниками. Сегодня в социально-трудовых отношениях находится 90% экономически активного

населения [1, с. 9]. За свой труд человек получает вознаграждение, учет и документальное оформление которого возложено на работодателя. Учет расходов на оплату труда является одним из самых сложных и трудоемких участков бухгалтерского учета из-за нестабильности трудового и налогового законодательства, а также условий ведения бизнеса. Погрешности в начислении заработной платы автоматически приводят к ряду ошибок и нарушений в учете отчислений из заработной платы (прежде всего налога с доходов физических лиц, как бюджетоформирующего платежа местного бюджета) и налога на прибыль, поскольку заработная плата является одной из составляющих себестоимости продукции (работ, услуг). Это разрушительно влияет как на развитие национальной экономики, так и на доходы самого работника.

Кроме того, наблюдается тенденция к росту количества субъектов хозяйствования, которые задерживают или же выплачивают не в полном объеме заработную плату своим рабочим, объясняя это отсутствием денежных средств на банковских счетах. По подобным фактам увеличивается количество открытых уголовных дел и назначенных судебных экономических экспертиз правильности начисления и своевременности выплаты заработной платы.

Цель. Целью исследования является обобщение законодательной базы по законности и обоснованию начисления и выплаты заработной платы работникам, документального подтверждения нарушений действующего законодательства в этой сфере, а также формирование рекомендаций, направленных на расширение возможностей проведения экспертных исследований по начислению и выплате заработной платы.

Материалы и способы. Материалами исследования являются: 1) нормативно-правовое обеспечение начисления и выплаты заработной платы; 2) работы отечественных ученых и практиков-судебных

экспертов относительно организации труда, начисления и выплаты заработной платы работникам предприятия.

В процессе осуществления исследования были использованы следующие научные методы: теоретического обобщения и группирования (для характеристики составляющих учетного процесса по начислению и выплате заработной платы, для группирования фактографической информации по первичным документам, учетным регистрам, отчетным документам); метод сравнения (для выявления причинно-следственных связей между недосчитанной заработной платой и ущербом, а также нецелевым расходованием средств при наличии задолженности по оплате труда), логического обобщения результатов (формулирование выводов).

Результаты. *В научной статье обобщены законодательные акты Украины и нормативные акты локального уровня, регламентирующие процесс начисления и выплаты заработной платы работникам. Определен перечень документов, которые необходимо предоставить эксперту для всестороннего и полного исследования правильности начисления и выплаты заработной платы. Обращено внимание на отличие привлечения к труду граждан по трудовому и гражданско-правовому договору. Сформирована методическая основа для проведения обоснованной экономической экспертизы по начислению и выплате заработной платы.*

Перспективы. *В дальнейших научных исследованиях предлагается сосредоточить внимание на вопросах обоснованности начисления доплаты за совмещение и совместительство (профессий) должностей работникам, документального подтверждения незаконного начисления доплат за совмещение или совместительство (профессий) должностей, нанесших ущерб (невозвратные потери активов) предприятию государственного сектора экономики.*

Ключевые слова: *заработная плата, экономическая экспертиза, расходы на вознаграждение работникам, расходы по оплате труда.*

Summary. Introduction. To carry out their activities, business entities enter into social and labor relations, concluding employment contracts with employees. Today, 90% of the economically active population is in social and labor relations [1, p. 9]. For his work, a person receives a reward, the accounting and documentation of which is entrusted to the employer. Accounting for labor costs is one of the most difficult and time-consuming areas of accounting due to the instability of labor and tax legislation, as well as business conditions. Errors in the calculation of wages automatically lead to a number of errors and violations in the accounting of deductions from wages (primarily personal income tax as a budget-forming payment of the local budget) and income tax, since wages are one of the components of the cost of products (works, services) . This has a devastating effect on both the development of the national economy and the income of the employee himself.

In addition, there is a growing trend in the number of business entities that withhold or do not pay wages to their workers in full, explaining this by the lack of funds in bank accounts. According to similar facts, the number of open criminal cases and the number of appointed judicial economic examinations regarding the correctness of calculation and timeliness of salary payments are increasing.

Purpose. The purpose of the research is to generalize the legislative framework on the legality and justification of the calculation and payment of wages to employees, documentary confirmation of violations of the current legislation in this area, as well as the formation of recommendations aimed at expanding the possibilities of conducting expert research on the calculation and payment of wages.

Materials and methods. The materials of the research are: 1) regulatory and legal support for calculation and payment of wages; 2) works of domestic scientists and practitioners-forensic experts regarding the organization of work, calculation and payment of wages to employees of the enterprise.

In the process of research the following scientific methods were used: theoretical generalization and grouping (to characterize the components of the accounting process regarding the calculation and payment of wages, to group factual information regarding primary documents, accounting registers, reporting documents); method of comparison (to identify cause-and-effect relationships between underpaid wages and losses, as well as non-targeted spending of funds in the presence of arrears for payment of labor), logical generalization of results (formulation of conclusions).

Results. *The scientific article summarizes the legislative acts of Ukraine and the normative acts of the local level, which regulate the process of calculation and payment of wages to employees. The list of documents that must be provided to the expert to carry out a comprehensive and complete study of the correctness of the calculation and payment of wages is determined. Attention is drawn to the difference between the employment of citizens under labor and civil law contracts. A methodical basis has been formed for conducting a sound economic examination regarding the calculation and payment of wages.*

Discussion. *In further scientific research, it is proposed to focus attention on the validity of the charging of additional payments for the combination and simultaneous (professions) of positions to employees, documentary evidence of the illegal charging of additional payments for the combination or simultaneous (professions) of positions that caused damage (irreversible loss of assets) to the enterprise of the state sector of the economy.*

Key words: *wages, economic expertise, labor costs, costs of remuneration of employees.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України актуальною є проблема правильності нарахування та виплати заробітної плати в грошовій та у негрошовій формах, безпідставної невивплати заробітної плати більш як за один місяць, повноти

перерахування податків та зборів із заробітної плати до централізованих фондів коштів.

Заниження заробітної плати працівників до рівня некваліфікованої праці, відсутність обґрунтованої диференціації у встановленні посадового окладу та залежності заробітку від кваліфікації працівників, складності та умов виконуваної роботи, не проведення індексації заробітної плати та застосування необґрунтованих надтарифних виплат компенсаційного та стимулюючого характеру призводять до порушень трудового законодавства. Державна служба України з питань праці, Державна аудиторська служба України, а також Державна податкова служба України регулярно здійснюють перевірки суб'єктів господарювання та виявляють чисельні порушення та зловживання щодо здійснення операцій понарахуванню та виплаті заробітної плати. Матеріали контрольних заходів являються підставою для відкриття кримінальних справ, внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. В подальшому матеріали кримінальних справ подаються до суду. Жодна пов'язана з економічною злочинністю судова справа не може бути якісно розслідувана без проведення судової економічної експертизи. Під час досудового слідства, а також при розгляді справи в суді в кримінальному, цивільному і господарському процесах, у разі наявності підстав для проведення експертизи, за дорученням сторони кримінального провадження, обвинувачувальної сторони або сторони захисту, залучаються експерти для здійснення судово-економічних досліджень та складання обґрунтованих висновків судового експерта-економіста.

З огляду на зазначене, виникає необхідність у виділенні ключових аспектів проведення експертних досліджень з питань документального підтвердження правильності нарахування та виплати заробітної плати.

Стан дослідження. Теоретико-методологічні основи судової експертизи в різні часи досліджували вітчизняні науковці, такі як: Ф.Ф.

Бутинець [2], М.Ф. Базась [3], Г.Г. С.Р. Романів [4], М. Лучко [5], О.А. Горлачук [6] та ін. Група українських вчених В.Д. Панікаров, О.В. Кожушко, Л.В. Дікань визначають основні завдання та джерела інформації для здійснення досліджень питань з оплати праці [7]. Мумінова-Савіна Г.Г. докладно описує послідовність основних етапів експертного дослідження операцій, пов'язаних із розрахунками з оплати праці [8], Вітчизняний автор З.Б. Живко описує методіку дослідження документів під час проведення операцій з обліку трудових ресурсів з метою виявлення негативних змін, що могли відбутися у фінансово-господарській діяльності підприємства [9]. Бойчук А.Б. проаналізував облік розрахунків із заробітної плати в умовах підсумованого обліку робочого часу працівників та визначив типові помилки при його здійсненні [10]. Не применшуючи внеску цих дослідників у розвиток судової економічної експертизи, вважаємо, що за мінливості економіко-правових умов господарювання детального розгляду потребують питання експертних досліджень операцій нарахувань та виплат заробітної плати відповідно до трудового законодавства.

Виклад основного матеріалу. Можливість заробляти собі на життя працюю гарантується Конституцією України (ч.7 ст. 43). Для цього державою створюються умови для реалізації громадянами свого права працю, гарантуються рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності. Кожна людина має право на належні, здорові і безпечні умови праці, а також на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Причому право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом.

Під час проведення судово-експертного дослідження по нарахуванню та виплаті заробітної плати необхідно визначити наступні елементи: мета експертного дослідження; об'єкти експертизи; джерела інформації експертного дослідження по нарахуванню та виплаті заробітної

плати; методи та процедури експертного дослідження по нарахуванню та виплаті заробітної плати; узагальнення результатів дослідження.

Проведення експертного дослідження операцій з розрахунків по нарахуванню та виплаті заробітної плати здійснюється з метою «визначення документальної обґрунтованості відображення в обліку операцій з нарахування та виплати заробітної плати, інших виплат» [11].

Правове регулювання оплати праці здійснюється нормативно-правовими актами України (Податковим кодексом України (надалі – ПКУ) [12], Кодексом законів про працю України (надалі – КЗпП) [13], Господарським кодексом, Законом України «Про оплату праці» [14], Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [15] та іншими), генеральними, галузевими, міжгалузевими та територіальними колективними угодами, грантами, а також внутрішніми нормативними документами підприємства: колективним договором, положенням про оплату праці, положенням про преміювання, положенням про відрядження та правилами внутрішнього трудового розпорядку.

Зауважимо, що на період воєнного стану з метою актуалізації трудового законодавства прийнятий Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136 від 10.06.2022 р., який має пріоритет над КЗпП.

Визначення терміну «заробітна плата» наведене у конвенції Міжнародної організації праці «Про захист заробітної плати» № 95, яка ратифікована Україною 30.06.1961р., ст. 94 – КЗпП [13], ст. 1 Закону України «Про оплату праці» [14]. За їх положеннями, під заробітною платою розуміється, зокрема, будь-яка винагорода або заробіток, які обчислені, зазвичай, у грошовому виразі, та які роботодавець виплачує працівникові за трудовим договором за виконану ним роботу відповідно до встановлених норм праці. Така винагорода має виплачуватись у гривнях. Однак, як виняток, колективним договором, може бути передбачено

часткову виплату заробітної плати натурою розмірі, що не перевищує 30 відсотків нарахованої за місяць. Така виплата дозволена у тих галузях або за тими професіями, де така виплата є звичайною або бажаною для працівників. Перелік товарів, якими не можна виплачувати заробітну плату натурою, визначений Постановою КМУ від 03.04.1993 № 244.

Нарахування заробітної плати, ЄСВ, ПДФО та військового збору здійснюється наприкінці місяця після надання до бухгалтерії Табеля обліку робочого часу. Строки обов'язкової виплати заробітної плати визначені ст. 115 – КЗпП та ст. 24 Закону України «Про оплату праці»: регулярно в робочі дні не рідше двох разів на місяць через проміжок часу, що не перевищує 16 календарних днів, але не пізніше 7 днів після закінчення періоду, за який здійснюється виплата. Щодо сплати обов'язкових податків та зборів, то нарахований ЄСВ та утриманні ПДФО і військовий збір перераховуються до бюджету під час виплати оподаткованого доходу єдиним платіжним документом.

Відмітимо, що під час нарахування/надання доходів у будь-якій негрошовій формі базою оподаткування є вартість такого доходу, яка розраховується за звичайними цінами, помножена на відповідний коефіцієнт, обчислений відповідно до п. 164.5 ПКУ [12]. У 2022 році такий коефіцієнт становить 1,21951. При нарахуванні заробітної плати у натуральній формі (Дт 15, 23, 91, 92, 93, 94 Кт 661) та при виплаті заробітної плати у натуральній формі (Дт 661 Кт 702, 712) графі за «Сума нарахованого доходу» та за «Сума виплаченого доходу» у формі № 4 ДФ відображаються з урахуванням такого коефіцієнта.

При виплаті заробітної плати здійснюється натурою (дохід працівника у негрошовій формі), ПДФО повинен перераховуватися до бюджету протягом трьох банківських днів з дня, що настає за днем такого нарахування (п. 168.1.4 ПКУ). Аналогічно військовий збір при виплаті заробітної плати у натуральній формі повинен сплачуватися до бюджету

протягом трьох банківських днів з дня, що настає за днем нарахування такої зарплати.

Зауважимо, що за несвоєчасну виплату заробітної плати або виплату її не в повному обсязі передбачена адміністративна, фінансова та кримінальна відповідальність.

Законом України «Про оплату праці» передбачено, що оплата праці працівників здійснюється в першочерговому порядку (ч. 3 ст. 15), а всі інші платежі здійснюються суб'єктом господарювання після виконання зобов'язань щодо оплати праці. У ч. 6 ст. 24 цього закону зазначено, що своєчасність та обсяги виплати заробітної плати працівникам не можуть бути поставлені в залежність від здійснення інших платежів та їх черговості [13]. Отже, враховуючи зазначені вимоги законодавства, якщо грошові кошти поступають на розрахунковий рахунок суб'єкта господарювання, заробітна плата повинна бути виплачена в першу чергу, а потім проводиться інші розрахунки.

Варто погодитись з Н.І.Пономаренко, що для підтвердження нецільового використання коштів, передбачених для виплати заробітної плати, судовий експерт повинен дослідити рух коштів по розрахункових рахунках та касову книгу з метою визначення загальної суми надходжень, та зіставити цю суму з обсягом заборгованості по виплаті заробітної плати та обсягом коштів, спрямованих на господарські потреби та інші платежі [17, с. 503].

До об'єктів дослідження судової економічної експертизи з операцій по нарахуванню та виплаті заробітної плати можна віднести: трудову дисципліну та дотримання трудового законодавства, політику оплати праці та її стимулювання, систему внутрішнього контролю операцій з оплати праці, первинні документи з обліку праці та її оплати, зобов'язання з оплати праці, рахунки за заробітною платою (рахунок 66 «Розрахунки за виплатами працівникам»), розрахунки з податку на доходи фізичних осіб

(рахунок 64 «Розрахунки за податками і платежами») та за страхуванням (рахунок 65 «Розрахунки за страхуванням»), витрати з оплати праці (рахунки 23 «Виробництво», 91 «загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності»), відрахування на соціальні заходи (рахунки 23, 91, 92, 93, 94), оборотно-сальдові відомості по субрахункам 661 «розрахунки за заробітною платою», 663 «Розрахунки за іншими виплатами», 301 «Готівка в національній валюті», рух коштів по картковому рахунку певного працівника, касову книгу та видаткові касові ордери до неї, реєстри невиданої заробітної плати і книги обліку розрахунків з депонентами, журнали-ордери № 8,10, Головну книгу, баланс, надані довідки при нараховану та видану заробітну плату; документи, що визначають розподілення цільового призначення-виплати заробітної плати; штатний розклад підприємства; колективний договір та статут підприємства, положення про оплату праці, трудові договори (контракти), відомості про нарахування та виплату заробітної плати, розрахунково-платіжні відомості з нарахування та виплати заробітної плати, накази по кадрам (про прийняття, відрядження, переведення, суміщення, залучення до роботи у вихідні та святкові дні, до надурочної роботи, до роботи у нічний час, про зміну істотних умов праці, про відпустки, про накладання дисциплінарних стягнень, про притягнення матеріальної відповідальності тощо); книгу реєстрації наказів, журнал реєстрації довіреностей, накази про облікову політику та з господарської діяльності підприємства, виписки банку по облікових рахунках підприємства та інші документи, які з урахуванням обставин конкретної кримінальної справи, мають значення для всебічного та повного дослідження.

Судовий експерт при дослідженні операцій по нарахуванню та виплаті заробітної плати обов'язково повинен перевірити правильність встановлення тарифних ставок і окладів працівникам,

правильність тарифікаційних списків; дотримання кошторисів та використання фінансування; відповідність нарахованої заробітної плати штатному розкладу підприємства та фактично відпрацьованій нормі робочого часу; нарахувань компенсацій за затримку у розрахунку при звільненні; нарахування компенсацій за невикористану відпустку; достовірність виплат депонованої заробітної плати; правильності віднесення витрат по заробітній платі на собівартість продукції тощо.

Слід зазначити, що визначення первинних та зведених документів, а також реєстрів бухгалтерського обліку, порядок їх оформлення встановлено у ст. 1 та ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996 – XIV [15] та у Положенні про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженому наказом Мінфіну України від 24.05.1995 № 88.

Питання, що досліджуються у процесі експертизи по нарахуванню і виплаті винагороди за працю, досить різноманітні. Їх орієнтовний перелік наведений у Науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки та призначення судових експертиз та економічних досліджень, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 08.01.98 р. № 53/5. Конкретне коло питань, що вирішуються експертом, формується з урахуванням обставин конкретної кримінальної справи.

До кола ключових питань, що ставляться перед експертами при проведенні досліджень за результатами контрольних заходів (актами ревізій, перевірок, звітами аудиторів) з документальної обґрунтованості відображення в бухгалтерському обліку операцій з нарахування та виплати заробітної плати працівникам, належать, наприклад, такі:

- Чи підтверджуються документально висновки акта ревізії (аудиторського звіту) в частині незаконного нарахування та виплати заробітної плати (вказати за який період)?

- Чи обґрунтовано виплачена заробітна плата (зазначити кому, за яку роботу, період та в якому розмірі)?

- Чи підтверджуються документально розмір збитків, визначений в акті ревізії (аудиторського звіту), внаслідок незаконного нарахування та виплати заробітної плати (вказати кому, за який період, за яку роботу, суму)?

- Чи підтверджуються документально висновки акта ревізії (аудиторського звіту) в частині незаконного нарахування та виплати винагороди за працю по цивільно-правовим договорам (зазначити кому, за яку роботу, період та в якому розмірі)?

- Чи підтверджуються документально розмір збитків, визначений в акті ревізії (аудиторського звіту), внаслідок незаконного нарахування та виплати винагороди за працю по цивільно-правовим договорам (вказати кому, за який період, за яку роботу, суму)?

- Чи підтверджуються документально висновки акта ревізії (аудиторського звіту) в частині невиконання заробітної плати (вказати за який період)?

- Чи підтверджуються документально нецільове витрачання коштів, необхідних для виплати заборгованості із заробітної плати?

- Чи мав суб'єкт господарювання можливість своєчасно здійснити виплати з оплати праці?

Відмітимо, що свою здатність до праці громадянин може реалізовувати не лише шляхом укладення трудових договорів, а ще й на підставі цивільно-правових договорів (договорів підряду, авторських договорів, комісії, доручення тощо). У випадках укладання угод цивільно-правового характеру правовідносини регулюються Цивільним кодексом України і цивільним законодавством. Всі правовідносини, що виникають у зв'язку з виконанням трудового договору, регулюються – КЗпП та трудовим законодавством. За цивільно-правовим договором замовник

сплачує винагороду за кінцевий результат виконаної роботи, наданої послуги відповідно до складеного акту виконаних робіт/наданих послуг. Натомість за трудовим договором – процес праці, оскільки працівник виконує свої трудові функції, передбачені посадовою інструкцією, на постійній основі. Усі ці особливості трудових відносин мають бути враховані судовим експертом під час дослідження операцій по нарахуванню та виплаті заробітної плати (винагороди), інших виплат персоналу.

На практиці непоодинокі випадки, коли орган, який призначає економічну експертизу, належним чином не підготовлює документи бухгалтерського, податкового обліку та звітності: документи не систематизовані (за періодами, епізодами діяння тощо), без присвоєння їм порядкового номера, не підшиті, без відповідного опису щодо сформованих документів, деякі взагалі не є об'єктами дослідження. Тому для зменшення навантаження на експертів та зменшення строків проведення експерти, органу, який призначає експертизу слід більш ретельно компонувати документи для передачі їх експертів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, вважаємо, що при проведенні експертних досліджень щодо обґрунтування нарахування та виплати заробітної плати працівникам, проведений аналіз законодавчих та нормативних актів локального рівня, а також бухгалтерських та кадрових документів, які треба дослідити, сприятиме більш якісному і всебічному експертному дослідженню, складанню обґрунтованого і об'єктивного висновку, який є джерелом доказів під час розслідування економічних злочинів.

В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на питаннях обґрунтованості нарахування доплати за суміщення та сумісництво (професій) посад працівникам, документального підтвердження незаконного нарахування доплат за суміщення або

сумісництво (професій) посад, які завдали збитків(безповоротні втрати активів) підприємству державного сектору економіки.

Література

1. Економіка праці : навчальний посібник / за заг. ред. Г. В. Назарової. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 330 с.
2. Бутинець Ф.Ф. Судово-бухгалтерська експертиза : навчальний посібник для студентів спец. 7.050106 «Облік і аудит» / За ред. д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинця. Житомир : ПП «Рута», 2004.460 с.
3. Базась М.Ф. Теоретико-методологічні засади судово-бухгалтерської експертизи. Монографія. К. : МАУП, 2007. 418 с
4. Романів С. Р., Будник Л. А., Саченко С. І. Судово-економічна експертиза в Україні : її економічна суть та кадрове забезпечення. *Інфраструктура ринку* : електрон. наук. фахове вид. 2018. Вип. 23. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/23_2018_ukr/61.pdf (дата звернення: 30.08.2022).
5. Лучко М., Будник Л., Гарбарець І. та ін. Економічна експертиза : теорія, методологія та організація : монографія / за ред. М. Лучка. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 308 с.
6. Горлачук О.А. Теоретико-методологічні засади судової економічної експертизи. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : зб. наук. пр. Харків : Право, 2021. Вип. 23. С. 300-308.
7. Дікань Л. В., Понікаров В. Д., Кожушко О. В. Судово-економічна експертиза : навчально-практичний посібник. Харків : ХНЕУ, 2017. 221 с.
8. Мумінова-Савіна Г. Г. Судово-бухгалтерська експертиза: Навчально-методичний посібник. К. : КНЕУ, 2004.268 с.
9. Живко З.Б. Судова бухгалтерія : Навчально-методичний посібник. К. : Атіка, 2014. 344 с.

10. Бойчук А.Б. Окремі питання організації обліку заробітної плати в умовах підсумованого обліку робочого часу працівників. *Інвестиції : практика та досвід*. 2021. №20. С. 37-442.
11. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 (у ред. наказу від 26.12.2012 № 1950/5). *Офіційний вісник України*. 2013. №3. Ст. 91.
12. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.
13. Кодекс законів про працю : Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 30.08.2022).
14. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995р. № 108/95-ВР *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.
15. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. №996-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 365.
16. Шарманська В.М., Шарманська С.О., Головка І.В. Судова бухгалтерія. навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури. 2008. 454 с.
17. Пономаренко Н. І. Проведення економічних досліджень, пов'язаних з невикплатою заробітної плати. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. праць*. Харків, 2009. Вип. 9. С. 501-505.

References

1. *Ekonomika pratsi : navchalnyi posibnyk / za zah. red. H. V. Nazarovoі*. Kharkiv : KhNEU im. S. Kuznetsia, 2019. 330 s.

2. Butynets F.F. Sudovo-bukhhalterska ekspertyza : navchalnyi posibnyk dlia studentiv spets. 7.050106 «Oblik i audyt» / Za red. d.e.n., prof. F.F. Butyntsia. Zhytomyr : PP «Ruta», 2004.460 s.
3. Bazas M.F. Teoretyko-metodolohichni zasady sudovo-bukhhalterskoi ekspertyzy. Monohrafiia. K. : MAUP, 2007. 418 s
4. Romaniv S. R., Budnyk L. A., Sachenko S. I. Sudovo-ekonomichna ekspertyza v Ukraini : yii ekonomichna sut ta kadrove zabezpechennia. Infrastruktura rynku : elektron. nauk. fakhove vyd. 2018. Vyp. 23. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/23_2018_ukr/61.pdf (data zvernennia: 30.08.2022).
5. Luchko M., Budnyk L., Harbarets I. ta in. Ekonomichna ekspertyza : teoriia, metodolohiia ta orhanizatsiia : monohrafiia / za red. M. Luchka. Ternopil : ZUNU, 2021. 308 s.
6. Horlachuk O.A. Teoretyko-metodolohichni zasady sudovoi ekonomichnoi ekspertyzy. Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky : zb. nauk. pr. Kharkiv : Pravo, 2021. Vyp. 23. S. 300-308.
7. Dikan L. V., Ponikarov V. D., Kozhushko O. V. Sudovo-ekonomichna ekspertyza : navchalno-praktychnyi posibnyk. Kharkiv : KhNEU, 2017. 221 s.
8. Muminova-Savina H. H. Sudovo-bukhhalterska ekspertyza : Navchalno-metodychnyi posibnyk. K. : KNEU, 2004.268 s.
9. Zhyvko Z.B. Sudova bukhhalteriiia : Navchalno-metodychnyi posibnyk. K. : Atika, 2014. 344 s.
10. Boichuk A.B. Okremi pytannia orhanizatsii obliku zarobitnoi platy v umovakh pidsumovanoho obliku robochoho chasu pratsivnykiv. Investytsii : praktyka ta dosvid. 2021. №20. S. 37-442.
11. Instruktsiia pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen : Nakaz Ministerstva yustytsii Ukrainy vid

- 08.10.1998 № 53/5 (u red. nakazu vid 26.12.2012 № 1950/5). Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2013. №3. St.91.
12. Podatkovyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. St. 112.
13. Kodeks zakoniv pro pratsiu : Zakon Ukrainy vid 10.12.1971 r. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (data zvernennia:30.08.2022).
14. Pro oplatu pratsi : Zakon Ukrainy vid 24.03.1995r. № 108/95-VR Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1995. № 17. St. 121.
15. Pro bukhhalterskyi oblik i finansovu zvitnist v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 16.07.1999 r. №996-XIV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1999. № 40. St. 365.
16. Sharmanska V.M., Sharmanska S.O., Holovko I.V. Sudova bukhhalteriiia. navchalnyi posibnyk. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury. 2008. 454 s.
17. Ponomarenko N. I. Provedennia ekonomichnykh doslidzhen, poviazanykh z nevyplatoiu zarobitnoi platy. Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky : zb. nauk. prats. Kharkiv, 2009. Vyp. 9. S. 501-505.